

**Uchwała Komisji habilitacyjnej
z dnia 3 kwietnia 2023 r.
powołanej przez Radę Naukową Instytutu Psychologii Wydziału Nauk
Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie
w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia
wszczętym na wniosek ks. dr. Pawła Brudka**

Komisja habilitacyjna, powołana przez Radę Naukową Instytutu Psychologii Wydziału Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie uchwałą z dnia 15 grudnia 2022 r., działając na podstawie art. 221 ust. 5 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.), po zapoznaniu się z recenzjami i dokumentacją wniosku, stwierdza że osiągnięcie naukowe oraz aktywność naukowa stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej psychologia i wyraża pozytywną opinię w sprawie nadania ks. dr. Pawłowi Brudkowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia, uznając spełnienie przesłanek warunkujących nadanie stopnia doktora habilitowanego, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 1-3 wskazanej Ustawy.

Podstawa prawna

Postępowanie w sprawie nadania ks. dr. Pawłowi Brudkowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia prowadzone było zgodnie z przepisami ujętymi w:

- ❑ *Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.);
- ❑ *Uchwałach Senatu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II: z dnia 27.02.2020 r. (Monitor KUL, poz. 160/2020), z dnia 29.10.2020 r. (Monitor KUL, poz. 554/2020) oraz z dnia 30.09.2021 r. (Monitor KUL, poz. 474/2021), dotyczącymi zasad nadawania stopni naukowych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II.*

Komisja habilitacyjna

Komisja powołana została w trybie przedstawionym w przywołanych powyżej Ustawie i Uchwałach Senatu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie. W jej skład wchodziły następujące osoby:

- Prof. dr hab. Bogdan Zawadzki (Uniwersytet Warszawski) – przewodniczący,
- Dr hab. Tomasz Jankowski, prof. uczelni (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) – sekretarz,
- Dr hab. Iwona Janicka, prof. uczelni (Uniwersytet Łódzki) – recenzentka,
- Prof. dr hab. Eugenia Mandal (Uniwersytet Śląski w Katowicach) – recenzentka,
- Dr hab. Henryk Olszewski, prof. uczelni (Uniwersytet Gdański) – recenzent,
- Dr hab. Hanna Przybyła-Basista, prof. uczelni (Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie) – recenzentka,
- Dr hab. Elżbieta Rydz, prof. uczelni (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) – członkini Komisji.

UZASADNIENIE

Przebieg postępowania

Komisja habilitacyjna wzięta pod uwagę: I. Spełnienie wymogów ustawowych, tj. 1. Posiadanie doktoratu z określonej dziedziny; 2. Osiągnięcie naukowe; 3. Aktywność naukową. II. Omówiła także: dodatkowo osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne.

Podstawą sformułowanych przez komisję ocen w.w. dokonań były:

- ✓ osiągnięcie naukowe Habilitanta, którym jest cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych: „*Pomyślnie starzenie się: wymiary, czynniki, mechanizmy. Perspektywa teorii gerotranscendencji Larsa Tornstama.*” Cykl obejmuje 10 artykułów, w większości współautorskich, w przygotowaniu których udział Habilitanta był dominujący i obejmował opracowanie pomysłu na badania, zaplanowanie i przeprowadzenie badań, statystycznej analizie danych, przygotowanie wstępnej wersji tekstu oraz wersji finalnej artykułu:

1. Brudek, P. (2022). Religious meaning system and sense of self-dignity in the second half of life: The mediating role of wisdom. *Psychology of Religion and Spirituality*. [online first]. <https://doi.org/10.1037/rel0000484> [IF=3,673, 5-Y IF=3,901, punkty MNiSW=200].
2. Brudek, P., Steuden, S. (2022). Humor and fear of COVID-19 in Polish adults. The mediating role of generalized anxiety. *HUMOR: International Journal of Humor Research*. [online first] <https://doi.org/10.1515/humor-2022-0014> [IF=1,288, 5-Y IF=1,178, punkty MNiSW=100].
3. Brudek, P., Cyranka, K., Webster, J. D. (2022). A Polish adaptation of the Self-Assessed Wisdom Scale (SAWS) in older adults. *Psychiatria Polska*. [online first] <https://doi.org/10.12740/PP/OnlineFirst/148203> [IF=1,596, 5-Y IF=1,862, punkty MNiSW=100].
4. Brudek, P., Kaleta, K. (2021). Marital offence-specific forgiveness as mediator in the relationships between personality traits and marital satisfaction among older couples. Perspectives on Lars Tornstam's Theory of Gerotranscendence. *Ageing & Society*, 1-19. [online first]. <https://doi.org/10.1017/S0144686X21000465> [IF=3,718, 5-Y IF= 3,705, punkty MNiSW=140].
5. Brudek, P., Płudowska, M., Steuden, S., Sękowski, A. (2021). Gerotranscendence and humor styles. The mediating role of generativity and wisdom. *International Journal of Humor Research*, 34(3), 437-461. <https://doi.org/10.1515/humor-2020-0117> [IF=1,288, 5-Y IF=1,178, punkty MNiSW=100].
6. Brudek, P. (2021). Polish version of Lars Tornstam's Gerotranscendence Scale Type 2 (GST2-PL). *Psychiatria Polska*, 55(6), 1305-1325. <https://doi.org/10.12740/PP/120790> [IF=1.596, 5-Y IF=1,862, punkty MNiSW=100].
7. Brudek, P., Krok, D., Steuden, S. (2021). Religiosity and social support in Polish older adults: The mediating role of wisdom. perspectives on Lars Tornstam's Theory of Gerotranscendence. *Aging and Mental Health*. [online first]. <https://doi.org/10.1080/13607863.2021.1989378> [IF=3,514, 5-Y IF=4,115, punkty MNiSW=100].
8. Brudek, P., Sękowski, M. (2021). Wisdom as the mediator in the relationships between meaning in life and attitude towards death. *OMEGA – Journal of Death and Dying*, 83(1), 3-32. <https://doi.org/10.1177/0030222819837778> [IF=2.602, 5-Y IF=2,774, punkty MNiSW=70].
9. Brudek, P., Sękowski, M., Steuden, S. (2020). Polish adaptation of the Death Attitude Profile-Revised. *OMEGA – Journal of Death and Dying*, 81(1), 18-36. <https://doi.org/10.1177/0030222818754670> [IF=2.854, 5-Y IF=2,774, punkty MNiSW=70].
10. Krok, D., Brudek, P., Steuden, S., (2019). When meaning matters: Coping mediates the relationship of religiosity and illness appraisal with well-being in older cancer patients. *International Journal for the Psychology of Religion* 1(29), 46-60. <https://doi.org/10.1080/10508619.2018.1556061> [IF=1,680, 5-Y IF=2,691, punkty MNiSW=100].

- ✓ zestawiony przez Habilitanta wykaz publikacji i pozostałych form aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej;
- ✓ sporządzony przez Habilitanta autoreferat;
- ✓ sporządzone przez Recenzentów oceny osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych Habilitanta.

Posiedzenie komisji odbyło się dnia 3 kwietnia 2023 r. – zdalnie, za pomocą środków elektronicznych (platformy MStTeams). Posiedzenie komisji przebiegało w dwóch fazach. W pierwszej fazie [kolokwium habilitacyjne] komisja poprosiła Habilitanta, aby przedstawił swoje osiągnięcie habilitacyjne oraz dorobek naukowy, zaś później członkowie komisji zadawali pytania, na które Habilitant udzielił odpowiedzi. Ta faza postępowania została przez sekretarza komisji nagrana i zaprotokołowana. Po dyskusji nad wynikami badań, przedstawionych w monografii, komisja zaprosiła Habilitanta na fragment drugiej części posiedzenia, w celu przedstawienia danych z dodatkowych analiz wyników badawczych.

Dalsza część drugiej fazy postępowania komisji nie była dostępna Habilitantowi. Był jednak poinformowany przez przewodniczącego, że po zakończeniu pracy komisji uzyska informację o wynikach głosowania nad uchwałą. W drugiej fazie postępowania komisja dokonała: (a) szczegółowej oceny osiągnięcia naukowego oraz dodatkowego dorobku Habilitanta, (b) omówiła dodatkowo Jego dorobek organizacyjny, dydaktyczny i związany z popularyzacją nauki, a następnie podjęła uchwałę w przedmiocie wystąpienia do Rady Naukowej Instytutu Psychologii Wydziału Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie o nadanie Kandydatowi stopnia naukowego doktora habilitowanego. Głosowanie komisji przeprowadzono w trybie jawnym - Habilitant nie wnioskował o przeprowadzenie głosowania w trybie tajnym. Podjęta przez Komisję habilitacyjną uchwała ma dla Rady Naukowej Instytutu Psychologii Wydziału Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie status opinii. Ta faza postępowania również została przez sekretarza komisji nagrana oraz zaprotokołowana.

Sylwetka Habilitanta

Ks. dr Paweł Brudek ukończył w 2006 roku studia na kierunku teologia w zakresie kapłańsko-katechetycznym z wynikiem bardzo dobrym na Wydziale Teologicznym w Uniwersytecie Opolskim, zaś w 2011 roku z wyróżnieniem studia magisterskie na kierunku psychologia w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W 2016 roku na podstawie rozprawy doktorskiej „*Podmiotowe korelaty satysfakcji z małżeństwa osób w okresie późnej dorosłości*”, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Stanisławy Steuden, uzyskał stopień naukowy doktora w zakresie psychologii nadany przez Radę Wydziału Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Rozprawa ta uznana została za wyróżniającą. Ks. dr Paweł Brudek doskonalił swoje kwalifikacje w zakresie terapeutycznym - ukończył czteroletni (lata 2018-2022) kurs psychoterapii, atestowany przez Sekcję Naukową Psychoterapii Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, w Katedrze Psychoterapii Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum w Krakowie. W 2016 roku został zatrudniony na stanowisku asystenta, a od 2018 roku na stanowisku adiunkta w Katedrze Psychologii Klinicznej KUL. Dodatkowo, aktywność zawodowa ks. dr Brudka związana była w latach 2018–2019 z Katedrą Katechetyki, Pedagogiki i Psychologii Religii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, w latach 2021–2023 z Akademią Ekonomiczno-Humanistyczną w Warszawie oraz w okresie 2022–2023 z Instytutem Psychologii Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego. Zainteresowania

badawcze Kandydata dotyczą problemów z obszarów psychologii starości oraz psychologii religii.

Recenzje

Osiągnięcie i dorobek naukowy Habilitanta uzyskały cztery jednoznacznie pozytywne Recenzje. Zostały one sformułowane przez Recenzentów, których kompetencje naukowe odpowiadają kryteriom Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

Dr hab. Iwona Janicka (skrót recenzji)

Ocena osiągnięcia naukowego: Dr Paweł Brudek, jako osiągnięcie naukowe będące podstawą wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego, przedłożył cykl 10 anglojęzycznych artykułów, które mieszczą się w obszarze tematycznym zatytułowanym: *Pomyślnie starzenie się: wymiary, czynniki, mechanizmy. Perspektywa teorii gerotranscendencji Larisa Tornstama*. Zostały one opublikowane w stosunkowo krótkim czasie - w latach 2018-2022 i w znaczących czasopiśmie. W siedmiu artykułach jest pierwszym autorem, dwa zostały przygotowane samodzielnie, a w jednym jest drugim autorem. Wskaźniki cytowań wykazały, że artykuły są rozpoznawane, choć wyraźniej na gruncie polskim.

Osiągnięcie naukowe dotyczy pomyślnego starzenia się ujmowanego, zgodnie z koncepcją L. Tornstama, jako dojrzewanie ku gerotranscendencji. Habilitant przeprowadził interpretację psychologiczną modelu Tornstama. Dokonał oceny seniorów odnośnie do takich zmiennych jak postawa wobec śmierci, poczucie własnej godności, humor, wsparcie społeczne i jakość relacji partnerskiej. Uznał je za ważne w adaptacji do starości i dobrze reprezentujące trzy konstrukty w teorii Tornstama: egzystencjalno-duchowy, osobowościowy i społeczny. Do egzystencjalno-duchowego zakwalifikował postawę wobec śmierci, do osobowościowego – poczucie własnej godności oraz style humoru, a do relacyjnego - wsparcie społeczne i satysfakcję ze związku. Wyniki badań zostały przedstawione w artykułach, które można przyporządkować do wspomnianych trzech konstruktyw wg Tornstama.

Do pierwszego nurtu - egzystencjalno-duchowego - należą badania zawarte w dwóch artykułach. Pierwszy z nich dotyczył oceny postawy wobec śmierci. Habilitant uzasadnił, że zależy ona od zmiennych osobowych – poczucia sensu życia oraz mądrości. Przeprowadzone analizy pozwoliły na wnioskowanie, że poczucie sensu życia i mądrość pozwalają przewidywać postawę wobec śmierci u osób w drugiej połowie życia. Jednocześnie mądrość okazała się istotnym mediatorem związku pomiędzy poczuciem sensu życia a wybranymi wymiarami postawy wobec śmierci. Należy zaznaczyć, że w przeprowadzonych badaniach zostało wykorzystane nowe narzędzie do oceny postawy wobec śmierci, w adaptacji własnej Habilitanta i współautorów. Badania przedstawione w drugim artykule obejmowały ocenę adaptacji do starości w sytuacji trudnej jaką jest długotrwała, o niepewnych rokowaniach, choroba onkologiczna. Ryzyko takiej choroby pojawia się częściej w średniej i późnej dorosłości, niż we wcześniejszych etapach życia i może zaburzać proces adaptacji do starości. Uważam te badania za szczególnie cenne. Co prawda nie dotyczą one postawy wobec śmierci, ale konfrontują osobę z zagrożeniem życia jakiego niesie choroba onkologiczna. Habilitant przyjął, że ważne w radzeniu sobie z chorobą są poczucie dobrostanu psychicznego i religijny system znaczeń, które zbadał u starszych pacjentów chorujących na nowotwór. Poczucie dobrostanu psychicznego potraktował jako ogólną miarę adaptacji do choroby i potwierdził empirycznie, że zależy ona od religijnych i niereligijnych strategii radzenia sobie. Uzasadnił, że zasoby religijne i niereligijne mogą moderować związek między religijnym systemem znaczeń i oceną choroby a dobrostanem psychicznym starszych pacjentów. Wyniki te sugerują,

że zarówno czynniki religijne (religijność i religijne radzenie sobie), jak i czynniki niereligijne (ocena choroby i niereligijne radzenie sobie) mogą działać wspólnie, wpływając na samopoczucie starszych pacjentów onkologicznych.

Drugi obszar badań został poświęcony ocenie znaczenia, w adaptacji do starości, wymiarów osobowościowych poczucia własnej godności, a także dotyczył związku między humorem jako wymiarem mądrości a lękiem. Habilitant zweryfikował empirycznie model relacji między wybranymi zasobami osobowymi, tj. religijnym systemem znaczeń, mądrością a poczuciem własnej godności (szacunek wobec samego siebie, zaufanie do siebie i swoich możliwości, pełna akceptacja siebie). Zaprezentowane badania miały charakter podłużny z trzykrotnym pomiarem, co daje możliwość wnioskowania o zmianie, w czasie, wspomnianych zmiennych. Niniejsze badanie wykazało, że zasoby osobiste takie jak religijny system znaczeń i mądrość są predyktorami poczucia własnej godności u osób w drugiej połowie życia. Ponadto, dostarczyło przekonujących dowodów na pośredniczącą rolę mądrości w związku między religijnością, rozumianą w kategoriach systemu znaczeń, a poczuciem własnej godności. Należy zaznaczyć, że są to badania, do których Habilitant zastosował nowe narzędzie psychologiczne - Kwestionariusz Poczucia Własnej Godności, którego jest współautorem. Kolejna zmienna osobowościowa – humor - słusznie została wybrana i uzasadniona jako ważna dla zachowania dystansu wobec sytuacji trudnych i radzenia sobie z nimi. Tego rodzaju efekty są niezbędne dla pozytywnej percepcji zmian i niedogodności związanych ze starzeniem się. W kolejnych opisanych badaniach Habilitant potraktował style humoru jako wskaźniki pomyślnego starzenia się, zorientowanego na dojrzewanie ku gerotranscendencji. W proponowanym modelu empirycznym poszukiwał związku między zasobem osobowym, określanym jako perspektywa gerotranscendentna, a stylami humoru przy moderującej roli generatywności i mądrości. Model ten został uzasadniony empirycznie. Badania uważam, za nowatorskie również dlatego, że wymagały zastosowania nowego narzędzia do badania gerotranscendencji. Habilitant adaptował do warunków polskich Skalę Gerotranscendencji Typu 2. W kolejnym artykule wyjaśnił rozumienie humoru jako wymiaru mądrości. Połączenie mądrości z humorem potraktował jako ważny zasób w radzeniu sobie z lękiem przed COVID-19. Rezultaty z badań potwierdziły moderującą rolę lęku uogólnionego w związku pomiędzy humorem a lękiem przed COVID-19, u osób w okresie średniej i późnej dorosłości. Na szczególne uznanie zasługuje ocena wyników z wykorzystaniem badania o charakterze podłużnym, z trzykrotnym pomiarem. Proces starzenia się wiąże się zwykle z poczuciem deficytu relacji interpersonalnych oraz wsparcia społecznego. Dlatego szczególnie doceniam, że Habilitant uwzględnił, w modelu adaptacji do starości, znaczące zmienne relacyjne - satysfakcję ze związku i wsparcie społeczne.

Habilitant zweryfikował występowanie zależności między cechami osobowości (ocenianymi kwestionariuszem do pomiaru Wielkiej Piątki) a satysfakcją ze związku seniorów. Nowym podejściem, w proponowanym modelu, było wprowadzenie przebaczenia jako mediatora analizowanej zależności. Rezultaty badań upoważniają do wnioskowania, że może ono ograniczać neurotyzm, a wzmacniać ekstrawersję, sumienność i ugodowość, co ma znaczenie dla satysfakcji z bliskiej relacji, ważnej w procesie adaptacji do starości. Z kolei wspierające relacje społeczne wymagają dysponowania określonymi zasobami osobistymi. Habilitant uznał, że są to religijność i mądrość. Religijny system znaczeń może wspomagać adaptację do starości w obszarze społecznym. Natomiast mądrość okazała się istotnym mediatorem zależności między religijnym systemem znaczeń a wsparciem społecznym. Habilitant uzasadnił pozytywny związek religijności z mądrością.

Habilitant ma kompetencje w zakresie adaptacji narzędzi psychologicznych. W zgłoszonym osiągnięciu naukowym zostały podane artykuły dotyczące polskiej adaptacji trzech narzędzi, ważnych do badania psychologicznego osób w wieku średniej i późnej dorosłości oraz oceny pomyślnego starzenia się. Narzędzia te mogą być wykorzystywane w badaniach naukowych. Spełniają oczekiwane wymagania psychometryczne. Należy zaznaczyć, że Skala Mądrości (SAWS) i Skala Gerotranscendencji Typu2 (GST2) - to jedyne, dostępne w Polsce, narzędzia służące do pomiaru mądrości i perspektywy gerotranscendentnej.

Ogólne ujęcie projektu badawczego Habilitanta może stanowić wielowymiarowy *model adaptacji do starości* (Autoreferat, rysunek 1, s. 42), gdzie zaproponowane zmienne niezależne zostały przyporządkowane do dwóch kategorii: zasoby osobiste oparte na znaczeniu (religijny system znaczeń, osobisty profil sensu i perspektywa gerotranscendentna) oraz zasoby psychiczne (generatywność, mądrość, przebaczenie i radzenie sobie).

W konkluzji Recenzentka stwierdza: pozytywnie oceniam osiągnięcie naukowe doktora Pawła Brudka będące podstawą ubiegania się o wszczęcie postępowania habilitacyjnego. Zaprezentowane wyniki mają charakter nowatorski i mieszczą się w przedmiocie głównego osiągnięcia. Koncepcja badań została oparta na założeniach teorii gerotranscendencji. Zidentyfikowano zmienne osobowe i zasoby ważne dla pomyślnego starzenia się. Przedstawione wyniki badań uprawniają do wnioskowania o adaptacji do starości rozumianej jako stan i dotyczącej efektu, który Habilitant przewiduje, że będzie pozytywny (*pomyślne starzenie się*), ale też jako proces. To drugie ujęcie wymagało obserwacji zmian w czasie. Pozwoliły na to przeprowadzone przez Habilitanta badania podłużne. Uważam je za szczególnie cenne. Opisane w artykułach wyniki badań mają dobre ugruntowane teoretyczne, co zostało doskonale przedstawione również w autoreferacie. Pozwalają na wyjaśnienie przejawów egzystencjalno-duchowych, osobowościowych i relacyjnych, pomyślnego starzenia. Istotny wkład w osiągnięciu habilitacyjne stanowi adaptacja metod pomiaru trzech zmiennych, dotychczas słabo eksplorowanych na gruncie polskim, tj. postawy wobec śmierci, perspektywy gerotranscendentnej i mądrości. Uzyskane wyniki inspirują Habilitanta do krytycznej ich oceny, formułowania kolejnych pytań, co widoczne jest we wnikliwie przedstawionych ograniczeniach badań własnych. Niewątpliwym atutem zgłoszonego osiągnięcia jest możliwość przełożenia wyników badań na grunt praktyki psychologicznej. Habilitant wskazał na obszary funkcjonowania psychologicznego seniorów, które potrzebują wsparcia w procesie starzenia się. Pomocne może być prowadzenie specjalnych zajęć dla seniorów, zorientowanych na rozwijanie i umacnianie zasobów duchowych, osobowych i społecznych. Za ważne uznał także projektowanie i organizowanie szkoleń dla osób, które pomagają seniorom lub są zaangażowane w ich profesjonalną opiekę (psychologów, lekarzy, pielęgniarek).

Ocena pozostałego dorobku naukowego: należy zaznaczyć, że publikacje po doktoracie nawiązują do obszarów tematycznych zawartych w głównym osiągnięciu. Wskazuje to na ukierunkowany rozwój zainteresowań badawczych Habilitanta. Habilitant jest współautorem 10 rozdziałów w monografiach naukowych, w tym czterech anglojęzycznych i sześciu polskich. Problematyka tych prac dotyczy zdrowia, struktur znaczeniowych u pacjentów z chorobą onkologiczną, pozytywnego funkcjonowania psychicznego osób starszych, znaczenia religijności u chorych na nowotwór, postawy wobec śmierci, przebaczenia, religijności małżonków i poczucia godności. Przed doktoratem Habilitant opublikował 15 rozdziałów w monografiach pod redakcją. Dr Paweł Brudek jest autorem i współautorem w sumie 28 artykułów w języku polskim i angielskim. Jest też jest współredaktorem naukowym dwóch monografii oraz

dwóch - przed doktoratem. Jest autorem i współautorem adaptacji, do warunków polskich, 4 narzędzi (poza wymienionymi w osiągnięciu habilitacyjnym). Są to: Kwestionariusz Satysfakcji Małżeńskiej dla Osób Starszych, Kwestionariusz Poczucia Własnej Godności – KPWG-3, Trzywymiarowa Skala Mądrości - SD-WS, Skala Przebaczenia Małżeńskiego. Dr Paweł Brudek opublikował łącznie (nie licząc 10 artykułów głównego osiągnięcia) 39 artykułów (w języku polskim i angielskim). Ponadto, był współredaktorem naukowym dwóch recenzowanych monografii. Aktywność konferencyjna doktora Pawła Brudka jest imponująca. Wyniki swoich badań prezentował na 47 polskich i 5 międzynarodowych konferencjach. Wygłosił 3 wykłady na zaproszenie organizatorów. Biorąc pod uwagę również udział w konferencjach, przed doktoratem, to było ich w sumie aż 130.

Pozytywnie oceniam zaangażowanie Habilitanta w zespołach badawczych związanych z realizacją projektów. Aktualnie jest wykonawcą w projekcie badawczym Narodowego Centrum Nauki (DIANA 2) - *Czynniki modyfikujące zachowanie świadków cyberprzemocy. Badania polsko-litewskie* (2020/38/L/HS6/00607). Wcześniej (przed doktoratem) uczestniczył w realizacji międzynarodowego projektu badawczego: *Evaluation of the Psychometric Characteristics of the Marital Offence-Specific Forgiveness Scale in Different Countries*, co wymagało współpracy z: Giorgià Paleari (University of Bergamo – Włochy); Camillo Regalią (Catholic University of Milan – Włochy); Frankiem Fincham (Florida State University – USA). Efektem tej współpracy była adaptacja do warunków polskich skali do badania przebaczenia małżeńskiego: *The Marital Offence Specific Forgiveness Scale – MOFS* autorstwa ww. badaczy. Aktywność Habilitanta charakteryzuje też szeroka współpraca badawcza. Uczestniczy w realizacji projektu we współpracy z jednym zagranicznym i czterema polskimi ośrodkami: z Wydziałem Nauk o Zdrowiu Cesar Popular University w Kolumbii przy projekcie *Psychosocial Factors of the Sense of Self-dignity in Older Adults. International Research* oraz Akademią Ekonomiczno-Humanistyczną (AEH) w Warszawie (projekt: *Przebaczenie, mądrość i humor a psychospołeczne funkcjonowanie osób w drugiej połowie życia. Perspektywa teorii gerotranscendencji Larsa Tornstama*), Katedrą Pedagogiki Społecznej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie (projekt: *Wybrane aspekty psychospołecznego funkcjonowania Polaków w czasie pandemii*); Uniwersytetem Łódzkim (grant: *Postawy wobec własnej starości. Identyfikacja nowych wymiarów pozytywnego starzenia się*); Katedrą Onkologii i Radioterapii Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (*Duchowe i religijne aspekty funkcjonowania osób chorych onkologicznie*). Wszystkie te projekty Habilitant realizuje niemalże jednocześnie, ponieważ ich rozpoczęcie datowane jest na lata 2020-21. Należy zaznaczyć, że po doktoracie, uczestniczył również w pracach naukowo-badawczych związanych z sześcioma wewnętrznymi grantami KUL.

Dr Paweł Brudek odbył dwa staże naukowe. Pierwszy (w 2017r.) w Akademii Prawa Kanonicznego w Brnie w Republice Czeskiej działającej pod auspicjami Papieskiego Instytutu Teologicznego Jana Pawła II dla Nauk o Małżeństwie i Rodzinie w Rzymie. Habilitant wygłosił cztery wykłady na temat satysfakcji z małżeństwa w biegu życia oraz przeprowadził warsztaty psychologiczne dla uczestników studiów podyplomowych z zakresu małżeństwa i rodziny. Drugi staż (w 2021r.) miał miejsce w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Opolskiego (UO). Staż dotyczył wymiany naukowej i poszerzenia wiedzy z zakresu problematyki systemu znaczeń – jego rozumienia na gruncie psychologii. Efektem był opracowany artykuł. Należy zaznaczyć, że w ramach stażu Habilitant uczestniczył w seminariach doktorskich oraz prowadził zajęcia dydaktyczne w UO.

Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzującego naukę: Dr Paweł Brudek prowadzi zajęcia dydaktyczne na KUL, od 2011 roku - jako doktorant, od 2016 roku - jako asystent, a od 2018 r. - jako adiunkt. W swoim podstawowym miejscu pracy realizuje bardzo dużo i różnorodnych zajęć dydaktycznych z zakresu psychologii rozwojowej, społecznej, klinicznej, ogólnej, diagnozy psychologicznej, poradnictwa psychologicznego a nawet statystyki. Są to wykłady, ćwiczenia, laboratoria, konwersatoria, proseminarium i seminarium magisterskie. W czasie studiów doktoranckich, w 2015 r., uczestniczył w programie ERASMUS+ dla doktorantów w Preston, w Wielkiej Brytanii. Był promotorem pomocniczym w trzech, pomyślnie ukończonych, przewodach doktorskich na Uniwersytecie Opolskim. Obecnie jest promotorem pomocniczym w trzech przewodach doktorskich na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Wysoko oceniam też działalność organizacyjną Habilitanta na rzecz rozwoju nauki i społeczności akademickiej. Zorganizował 6 Konferencji Naukowych, w tym dwie międzynarodowe, gdzie pełnił rolę członka Komitetu Organizacyjnego (trzy konferencje) i członka Komitetu Naukowego (dwie konferencje) oraz przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego (jedna konferencja). Jest członkiem dwóch Komisji w Instytucie Psychologii - Komisji ds. Ewaluacji Procesu Dyplomowania i Komisji Etyki Badań Naukowych oraz jednej Wydziałowej Komisji Stypendialnej, gdzie pełni rolę koordynatora. Jest również opiekunem studentów psychologii. Dr Paweł Brudek jest członkiem czterech organizacji naukowych: Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego, Polskiego Towarzystwa Psychogeriatrycznego, Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego i Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Pastoralnej. Dr Paweł Brudek jest członkiem redakcji Family Forum i redakcji Liturgia Sacra. W tym drugim zespole redakcyjnym jest odpowiedzialny za artykuły z obszaru nauk społecznych. Dr Paweł Brudek był wielokrotnie powoływany na recenzenta przez Redakcję 7 czasopism zagranicznych i 3 polskich. Napisał w sumie 16 recenzji naukowych. Świadczy to o wysokiej ocenie Jego kompetencji naukowych. Habilitant otrzymał 7 stypendiów naukowych oraz dwie nagrody indywidualne II stopnia Rektora KUL za oryginalne i twórcze osiągnięcia (w 2019 i w 2020r.) i dwie nagrody im. Prof. Josepha B. Sidowskiego za publikacje z listy JCI w 2019 i 2021r. Osiągnięciem popularyzującym naukę jest książka (wydana w 2019r.) na temat duszpasterstwa młodzieży, której jest redaktorem naukowym, a także 18 artykułów popularnonaukowych opublikowanych (przed doktoratem) na łamach czasopisma *Trzeźwymi Bądźcie* wydawanym przez Ośrodek Apostolstwa Trzeźwości w Zakroczymiu. Za szczególnie cenne uważam wykorzystywanie wiedzy naukowej i umiejętności Habilitanta w działaniach praktycznych, polegających na prowadzeniu warsztatów oraz świadczeniu profesjonalnej pomocy psychologicznej i psychoterapeutycznej osobom starszym, w Klubie Seniora JESTEM w Lublinie.

Konkluzja końcowa Recenzentki: Pozytywnie oceniam osiągnięcie habilitacyjne doktora Pawła Brudka. Wybrany cykl publikacji zasługuje na uznanie i spełnia wymogi ustawowe stawiane habilitantom. Problematyka w nim zawarta jest oryginalna i związana ze zgłoszonym tematem. Wyniki badań zostały dobrze udokumentowane i stanowią znaczący i wartościowy wkład w rozwój dyscypliny. Wysoko oceniam również pozostały dorobek naukowy oraz działalność dydaktyczną i organizacyjną. Wnioskuje o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie – psychologia.

Prof. dr hab. Eugenia Mandal (skrót recenzji)

Ocena osiągnięcia naukowego: Dr Paweł Brudek za swoje osiągnięcie naukowe wskazał cykl 10 powiązanych tematycznie artykułów naukowych: *Pomyślnie starzenie się: wymiary, czynniki, mechanizmy. Perspektywa teorii gerotranscendencji Larsa*

Tornstama. Wskazane jako osiągnięcie naukowe artykuły zostały opublikowane w czasopismach znajdujących się w wykazie MNIŚW, posiadających wskaźniki Impact Factor. Punktacja czasopism jest wysoka, zawiera się w przedziale: 200 - 70 pkt. W dziesięciu artykułach cyklu dr Paweł Brudek jest jedynym autorem 2 artykułów. Pozostałe to artykuły napisane przez 2 - 4 autorów. Habilitant jest pierwszym autorem 7 tekstów oraz drugim autorem 1 tekstu. W dołączonej do wniosku dokumentacji zawarto oświadczenia wszystkich współautorek i współautorów wskazujący na procentowy i treściowy udział w ich powstawaniu. Współudział miał charakter wiodący, polegał na opracowywaniu pomysłu na badania, zaplanowaniu i przeprowadzeniu badań, zbieraniu piśmiennictwa, analizie statystycznej rezultatów, współredagowaniu wprowadzenia i dyskusji manuskryptów. Artykuły są nowe, powstały w latach 2019-2022. Opublikowane zostały w uznanych czasopismach, zatem z powodzeniem przeszły proces recenzyjny, co potwierdza ich naukową jakość oraz wartość zainteresowania problematykę.

Artykuły przedstawione jako osiągnięcie naukowe dotyczą istotnych zagadnień z obszarów psychologii religii i psychologii starości. Dr Paweł Brudek w tych pracach szczególną uwagę kieruje na wiek 50+ i na okres starości. Analizom poddaje stosunkowo rzadko we współczesnej psychologii podejmowane problemy satysfakcji z życia osób starszych, postaw wobec starości i śmierci. Walorem publikacji dr Pawła Brudka jest podejmowana problematyka. W swoich eksploracjach „trudnej” i nierzadko bolesnej tematyki starości koncentruje się na jej pozytywnych aspektach. Centrum własnych zainteresowań czyni pojęcia godności, mądrości, poczucia humoru. Swoje rozważania opiera na twierdzeniach traktujących starość nie jako okres „schyłkowy”, ale jako czas sprzyjający rozwojowi człowieka. Problematyka jest aktualna i ważna społecznie, bowiem w większości społeczeństw wydłuża się wiek życia ludzi i przybywa osób starych. Pojęcie zagadnienia pozytywnej starości jest szczególnie ważne dla teorii i praktyki psychologicznej. Posiada duże znaczenie aplikacyjne np. w psychologii rodziny, psychologii rozwoju i edukacji, psychologii religii, psychoterapii osób starszych, w leczeniu paliatywnym i hospicyjnym.

Jako kluczową Habilitant omawia problematykę pozytywnego starzenia się (*successful aging*). Kanwą rozważań teoretycznych jest koncepcja getrotranscendencji autorstwa Larsa Tornstama (prace z lat 1994-2005), przyjmującej, że proces zmierzający do getrotranscendencji rozpoczyna się już w końcowej fazie okresu wczesnej dorosłości i trwa do końca życia. Co ważne, przebieg rozwoju człowieka w okresie starości może być zróżnicowany indywidualnie, zależy od jego życiowych doświadczeń, zdrowia, posiadanych zasobów oraz od czynników społecznych. W procesie getrotranscendencji następuje skierowanie podmiotu „do wewnątrz” i „wycofanie”, przedefiniowanie sposobu postrzegania zdarzeń, czasu, innych ludzi, niejako skierowanie do wewnątrz. Natomiast niektórzy starsi ludzie starają się zahamować ten niejako naturalny proces, gdy widzą, że społecznie cenione są wartości i aktywności związane z młodością i wiekiem średnim, z uwagi na fakt, że we współczesnym świecie, kulcie młodości, piękna, zdrowa, liczą się: produktywność, aktywność, indywidualizm, towarzyskość i koneksje towarzyskie.

Dr Brudek w nawiązaniu do tej koncepcji w kompetentny sposób uzasadnia, że posiadanie przez człowieka gerotranscendentnej perspektywy w postrzeganiu siebie i rzeczywistości jest swoistym zasobem sprzyjającym pomyślnemu starzeniu się. Znaczące w dorobku dr Pawła Brudka są też empiryczne badania nad uwarunkowaniami pozytywnego przeżywania starości (czynników „adaptacji do starości”). Oryginalnym w jest empiryczne badanie roli godności własnej (*self-dignity*), mądrości osobistej (*personal wisdom*) i religijnego systemu znaczeń (*religion meaning*)

system) w przeżywaniu starości. Poczucie własnej godności rozumie jako: (1) szacunek wobec samego siebie oparty na hierarchii wartości oraz zgodnym z nią postępowaniu; (2) zaufanie do siebie i swoich możliwości dających podstawy do podejmowania trudnych i odpowiedzialnych zadań życiowych; (3) pełną akceptację siebie, zakładającą świadomość swoich mocnych i słabych stron. Mądrość określa jako osobową cechę posiadającą komponenty: poznawczy, afektywny i refleksyjny. Konsekwentnie, w swoich badaniach pokazuje na związek poczucia własnej godności z religijnym systemem znaczeń oraz na mediującą rolę mądrości. W oryginalny sposób w kontekście perspektywy gerotranscencji zwraca uwagę na rolę poczucia humoru. W najnowszych badaniach ponadto testuje rolę poczucia humoru w pojawianiu się lęku przed COVID-19, czyli w sytuacjach związanym z zagrożeniem śmiercią).

Koncepcję gerotranscencji w ciekawy sposób łączy z przebaczeniem w małżeństwie. Przeprowadził w tym kontekście badania nad cechami osobowości i satysfakcją małżeńską u starszych par. Pokazały one, że przebaczenie małżeńskie mediuje związki pomiędzy cechami osobowości: neurotycznością, ekstrawersją, ugodowością i sumiennością a satysfakcją z małżeństwa osób starszych. Sumiennność zwiększa gotowość do przebaczenia, która z kolei obniża tendencję do podtrzymywania urazy względem współmałżonka, co przekładało się na wzrost jakości relacji małżeńskiej.

Dr Paweł Brudek w innych badaniach pokazuje na ważną rolę mądrości i poczucia sensu życia. Wskazuje, że w średniej i późnej dorosłości mądrość jest mediatorem związku poczucia sensu życia oraz postawy wobec śmierci. Wraz ze wzrostem poczucia sensu życia obniża się lęk przed śmiercią i unikanie śmierci, a relacje te mediowane są przez mądrość. Opisane badania przynoszą wartościowe dane na temat „mapy” zbioru różnych zmiennych sprzyjających pozytywnemu/pomyślnemu procesowi starzenia.

W osiągnięciu naukowym znaczące są też prace nad polskimi adaptacjami trzech narzędzi badawczych służącymi do pomiaru wybranych zagadnień pozytywnego starzenia się: Skali Gerotranscendencji Typu 2, Samoopisową Skalę Mądrości, Skalą Adaptacji do Śmierci. Opracowane adaptacje narzędzi kwestionariuszowych z powodzeniem poszerzają dostępne w Polsce instrumentarium narzędzi badawczych dotyczących badań nad osobami starszymi.

Podsumowując Recenzentka stwierdza, że osiągnięcie naukowe dr Pawła Brudka spełnia przesłankę ustawową. Stanowi znaczny wkład w rozwój psychologii, w szczególności w zakresie psychologii starości. Osiągnięcie naukowe mieści się w dziedzinie nauk społecznych w zakresie dyscypliny psychologia.

Ocena pozostałego dorobku naukowego: dane naukometryczne dr Pawła Brudka na rok 2022 przedstawiają się następująco: sumaryczny współczynnik Impact Factor IF = 31,2, sumaryczna punktacja ministerialna - liczba punktów MNiSW = 1931; w tym: 1080 pkt – osiągnięcie naukowe i 851 pkt - dorobek pozostały; indeks Hirscha: Scopus h-index= 4, Web of Science = 4, Google Scholar = 9; suma cytowań: Scopus: 65, Web of Science: 46, Google Scholar: 202 Prace dr Pawła Brudka posiadają wysoką sumaryczną punktację, indeks Hirscha i liczba cytowań są na poziomie średnim. Wskaźniki bibliometryczne uznać można za wystarczające w postępowaniu habilitacyjnym w dyscyplinie psychologia.

Łącznie na cały dorobek naukowy dr Pawła Brudka składa się 67 publikacji, w tym 10 wskazanych jako osiągnięcie naukowe oraz 57 publikacji pozostałych. Są to: 26 artykułów w monografiach, 41 artykułów w recenzowanych monografiach. Przed doktoratem powstało 28 publikacji, po doktoracie 39. Wskazuje to na stałą, wysoką dynamikę aktywności naukowej Habilitanta. W okresie po doktoracie w 2016 roku

przez okres 6 lat publikował średnio około 6 tekstów rocznie. W całości dorobku większość to prace współautorskie, napisane przez 2-4 autorów. Współautorskie publikacje naukowe opracowane były najczęściej we współpracy z uznanymi badaczkami i badaczami z macierzystej uczelni - Instytutu Psychologii KUL oraz z innych polskich i zagranicznych ośrodków naukowych. Co warte odnotowania, w okresie 2015- 2022 aż 23 publikacje przygotowane zostały we współpracy z Panią profesor Stanisławą Steuden z Instytutu Psychologii KUL.

Centralne miejsce w pozostałej aktywności naukowej, podobnie jak we wskazanym jako osiągnięcie cyklu, w licznych publikacjach oraz wystąpieniach konferencyjnych - zajmuje problematyka z różnych obszarów psychologii starości. W artykułach i rozdziałach w monografiach naukowych przedstawiane są zarówno rozważania teoretyczne, jak i badania empiryczne. Warsztat metodologiczny prac empirycznych jest dobry. Autor w umiejętny sposób łączy zagadnienia z psychologii biegu życia, psychologii osobowości, psychologii bliskich związków z interesującą go psychologią starości i z psychologią religii. Na wysoką ocenę w dorobku zasługują zwłaszcza prace poszukujące uwarunkowań satysfakcji życiowej starszych osób. Wartościowe są szczególnie najnowsze badania pokazujące na znaczenie ego-resiliency dla zdrowia fizycznego i psychicznego starszych osób.

W dorobku pozostałym, oprócz czynników opisanych w osiągnięciu naukowym (m.in. mądrości, godności, religijności, poczucia humoru, przebaczenia) badano rolę samooceny, radzenia wsobnie ze stresem oraz nadziei u starszych małżonków. Akcentowano korzystne znaczenie przynależności do wspólnot religijnych w dobrostanie człowieka oraz znaczenie hierarchii wartości. Uzyskane w badaniach rezultaty z powodzeniem poszerzają stan wiedzy na temat czynników sprzyjających pozytywnemu przeżywaniu okresu starości. Za wartościowe uznać trzeba liczne prace nad narzędziami kwestionariuszowymi badającymi różne aspekty psychologicznego funkcjonowania małżonków.

Dr Paweł Brudek jest wysoce aktywny naukowo, uczestniczył przedstawiając referaty lub plakaty w licznych – 130 konferencjach naukowych, w 100 ogólnopolskich konferencji krajowych i 30 międzynarodowych.

Habilitant uczestniczył w okresie 2012–2013 jako wykonawca w międzynarodowym projekcie badawczego: „*Evaluation of the psychometric characteristics of the Marital Offence-Specific Forgiveness Scale in different countries*”. Współpracował z Giorgià Paleari (University of Bergamo – Włochy); Camillo Regalià (Catholic University of Milan – Włochy); Frankiem Fincham (Florida State University – USA). Współpraca ta dotyczyła adaptacji do warunków polskich skali do badania przebaczenia małżeńskiego: The Marital Offence-Specific Forgiveness Scale – MOFS. Od 2012 roku do chwili obecnej uczestniczy jako wykonawca w projekcie badawczym Narodowego Centrum Nauki „*Czynniki modyfikujące zachowanie świadków cyberprzemocy. Badania polsko-litewskie*” (2020/38/L/HS6/00607). Czas trwania projektu: od 07. 07. 2021 do 06. 07. 2024. Współpraca dotyczy m.in. analiz perspektywy temporalnej oraz roli kontekstu kulturowego.

Ks. dr Paweł Brudek w 2017 roku odbył tygodniowy staż naukowy w Akademii Prawa Kanonicznego (Akademie Kanonického Práva) w Brnie w Republice Czeskiej działającej pod auspicjami *Papieskiego Instytutu Teologicznego Jana Pawła II dla Nauk o Małżeństwie i Rodzinie w Rzymie (Pontificium Institutum Theologicum pro Scientiis de Matrimonio et Familia Sancto Ioanni Paulo II)*. W ramach tego stażu wygłosił cztery wykłady dotyczące problematyki satysfakcji z małżeństwa w biegu życia. Ponadto przeprowadził warsztaty psychologiczne (dotyczące omawianych w ramach wykładów zagadnień) dla uczestników studiów podyplomowych z zakresu

problematyki małżeństwa i rodziny. W roku 2021 (maj-czerwiec) przebywał na dwumiesięcznym stażu naukowym w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Opolskiego. Głównym celem stażu było poszerzenie wiedzy z zakresu problematyki systemu znaczeń, w tym poczucia sensu życia oraz religijnego systemu znaczeń. W okresie trzech miesięcy od 1.07 do 30.09 2015 przebywał w ramach programu *Erasmus + Programme, Individual Learning* w St. Maria Goretti Parish, Presbytery, Gamull Lane, Preston, w Wielkiej Brytanii, gdzie prowadził prace nad osobami uzależnionymi. Od września 2020 roku ks. dr Paweł Brudek współpracuje z Health Sciences Faculty Cesar Popular University w Kolumbii. Współpraca dotyczy realizacji projektu badawczego zatytułowanego: *Psychosocial factors of the sense of self-dignity in older adults. International research*. Trwają prace nad m.in. przygotowaniem hiszpańskiej i adaptacją Kwestionariusza Poczucia Własnej Godności – KPWG-3. Dr Brudek realizuje też projekty naukowe w kilku polskich uczelniach. Współpracuje od 2021 roku z Katedrą Onkologii i Radioterapii Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach uczestnicząc w projekcie badawczym: *Duchowe i religijne aspekty funkcjonowania osób chorych onkologicznie*. W ramach tego projektu pełni funkcję specjalisty z zakresu psychologii religii i duchowości. Podjął też w 2021 roku współpracę naukowo-badawczą z Katedrą Pedagogiki Społecznej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie. Współpraca dotyczy realizacji projektu badawczego zatytułowanego: *Wybrane aspekty psychospołecznego funkcjonowania Polaków w czasie pandemii*. W projekcie pełni rolę specjalisty z zakresu psychologii biegu życia. Od 2021 realizuje projekt naukowy Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie zatytułowany: *Przebaczenie, mądrość i humor a psychospołeczne funkcjonowanie osób w drugiej połowie życia. Perspektywa teorii gerotranscendencji Larsa Tornstama*. Projekt ten dotyczy empirycznej weryfikacji modelu związku gerotranscendentnych zmian z psychospołecznym funkcjonowaniem dorosłych w drugiej połowie życia. Aktywnie uczestniczy w projektach naukowych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W okresie od 2012- 2018 – było to 10 grantów wewnętrznych w KUL.

Podsumowując Recenzentka stwierdza, że ocenia dorobek naukowy dr Pawła Brudka pozytywnie. Stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny psychologia, w szczególności psychologii starości. Dr Paweł Brudek jest wysoce aktywny naukowo i podejmuje współpracę naukową w różnych środowiskach naukowych, badających zagadnienia z obszaru psychologii religii i psychologii starości. Spełniona jest przesłanka ustawowa – Habilitant wykazuje się istotną aktywnością naukową w więcej niż jednej uczelni czy instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego: dr Paweł Brudek posiada liczne dodatkowe osiągnięcia. Ma duży dorobek dydaktyczny, prowadził i prowadzi liczne zajęcia dydaktyczne w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i w Uniwersytecie Opolskim. Pełnił funkcję promotora pomocniczego w 6 przewodach doktorskich: w trzech przewodach doktorskich realizowanych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II: oraz w trzech – w Uniwersytecie Opolskim.

Dr Paweł Brudek wykazuje się znacznym dorobkiem organizacyjnym. Był współorganizatorem w 7 komitetach organizacyjnych konferencji naukowych odbywających się m.in. w KUL i w Warszawskim Uniwersytecie Medycznym. W macierzystej uczelni był członkiem Komisji Etyki Badań Naukowych, Komisji ds. Ewaluacji Procesu Dyplomowania i koordynatorem Komisji Stypendialnej. Pełnił rolę skarbnika w Zarządzie Lubelskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego.

Dr Paweł Brudek posiada bogaty dorobek w zakresie popularyzacji nauki. Pod jego współredakcją powstały dwie publikacje książkowe. Ponadto jest autorem 18 artykułów popularnonaukowych opublikowanych na łamach czasopisma *Trzeźwymi Bądźcie* (wydawany przez Ośrodek Apostolstwa Trzeźwości w Zakroczymiu). W publikacjach tych podejmował m.in. zagadnienia z zakresu problematyki psychologii rodziny i psychologii religii. W ramach popularyzacji podejmował aktywności związane ze swoimi naukowymi zainteresowaniami. Kierował dwoma projektami w X edycji Lubelskiego Festiwalu Nauki, w 2013 roku. Przeprowadził warsztaty dla rodziców dzieci w wieku przedszkolnym, dla młodzieży i nauczycieli. Na szczególną uwagę zasługuje działalność skupioną na popularyzacji nauki w Klubie Seniora JESTEM, działającym w Lublinie. Były to m.in. szkolenia z zakresu bilansu życiowego, budowania wysokiego poczucia własnej godności, roli przebaczenia i pojednania w starości, poszerzenia wiedzy z obszaru poznania samego siebie, budowania satysfakcjonujących relacji rodzinnych, radzenia sobie z lękiem przed COVID-19 i stresem wywołanym działaniami wojennymi w Ukrainie.

Dr Paweł Brudek jest członkiem towarzystwach naukowych: Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego, Polskiego Towarzystwa Psychogeriatrycznego, Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego oraz Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Pastoralnej. Jest członkiem rad naukowych w czasopismach naukowych, recenzował teksty naukowe dla licznych, znanych, punktowanych przez MNiSW, czasopism naukowych. Za swoją pracę naukową dr Paweł Brudek otrzymał kilka nagród. Były to m.in. w 2019 i w 2020 – nagrody indywidualne II stopnia Rektora KUL za oryginalne i twórcze osiągnięcia naukowe oraz w 2019 – Nagroda im. Prof. Josepha Sidowskiego za publikacje z listy Journal Citation Index. Powyższe działania ks. dr Pawła Brudka pokazują na wysokie zaangażowanie w problematykę pozytywnego radzenia sobie ze starością, na łączenie perspektywy psychologicznej i teologicznej, wykorzystywanie kompetencji naukowo-badawczych w codziennych aktywnościach, w kontaktach z innymi ludźmi, zwłaszcza starszymi i/lub chorymi.

Konkluzja końcowa Recenzentki: stwierdzam, że osiągnięcie naukowe i pozostała aktywność naukowa dr Pawła Brudka wypełniają wszystkie przesłanki warunkujące nadanie stopnia doktora habilitowanego wskazane w Ustawie. Dr Paweł Brudek posiada stopień naukowy doktora nauk społecznych w dyscyplinie psychologia, posiada w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny psychologia oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej. Popieram wniosek o nadanie dr Pawłowi Brudkowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.

Dr hab. Henryk Olszewski (skrót recenzji)

Ocena osiągnięcia naukowego: psychologiczne aspekty teorii gerotranscendencji Larsa Tornstama znalazły odbicie i zastosowanie w publikacjach składających się, zgodnie z intencją Kandydata, na cykl 10-ciu prac powiązanych tematycznie, które Kandydat opatrzył tytułem *Pomyślnie starzenie się: wymiary, czynniki, mechanizmy. Perspektywa teorii Larsa Tornstama*. To ten cykl publikacji, w których 9 razy Kandydat widnieje na pierwszym miejscu, a 1 raz na drugim, przedstawiony został jako podstawa wniosku o szczęście postępowania habilitacyjnego. Przedstawiony cykl prac badawczych zawiera tematykę znaczenia religijności w życiu starszego człowieka, np. dla poczucia własnej wartości, choć również w chorobie, różnorodnej roli mądrości, jako sumy doświadczeń życiowych, poczucia humoru, także satysfakcji z małżeństwa w późnym wieku. W tym cyklu znalazły się również 3 prace poświęcone adaptacji narzędzi badawczych: *A Polish Adaptation of the Self-Assessed Wisdom Scale*

(SAWS) in Older Adults; Polish version of Lars Tornstam Gerotranscendence Scale Type 2 (GST2-PL: Polish Adaptation of the Death Attitude Profile-Revised).

Omawiany cykl prac oceniam jako znaczący wkład naukowy do psychologicznej wiedzy o pozytywnym starzeniu się, które jawi się jako ostatnia szansa rozwojowa. Na szczególną uwagę zasługuje taki wkład badawczy Kandydata, jak identyfikacja psychologicznych wskaźników adaptacji do starości w ramach uwzględnionych trzech wymiarów gerotranscendencji, następnie określenie roli zasobów opartych na znaczeniu w procesie adaptacji rozwojowej, identyfikacja mechanizmów wyjaśniających i opisujących pomyślnie starzenie się, opracowanie modelu adaptacji do starości opartego na założeniach gerotranscendencji, wreszcie adaptacja narzędzi psychologicznego pomiaru takich kwestii jak postawy wobec śmierci, skali mądrości oraz skali gerotranscendencji. Zwrócić chciałbym uwagę szczególnie na opracowanie wymienionych wyżej narzędzi pomiaru, jako spraw kluczowych dla przedstawionego przez Kandydata projektu habilitacyjnego.

Prezentowany projekt habilitacyjny nie ogranicza się do wymienionych dziesięciu prac objętych wspólnym tytułem. Ten zbiór należy rozpatrywać łącznie z innymi pracami Kandydata, które w ważny sposób uzupełniają obraz Jego warsztatu badawczego. W sumie, przyjęta jako podstawa teoretyczna badań koncepcja Larsa Tornstama zostaje znacząco rozwinięta i uzupełniona dzięki próbom odpowiedzi na sformułowane autorsko pytania badawcze: 1. Jakie zmienne psychologiczne odpowiadają za proces adaptacji do starości? 2. Które spośród zmiennych psychologicznych można traktować jako wskaźniki (wymiary) adaptacji do starości? 3. Jakie mechanizmy psychologiczne wyjaśniają proces adaptacji do starości? Na wymienione pytania badawcze Kandydat formułuje odpowiedzi, w odniesieniu do badanych przez siebie aspektów rzeczywistości psychologicznej.

Ważnym aspektem podstaw teoretycznych badań Kandydata jest gerotranscendentna perspektywa jako zasób oparty na znaczeniu. Bez wątplenia, z psychologicznego punktu widzenia, rozważanie mechanizmów adaptacyjnych w kontekście relacji posiadanych przez osoby starsze znaczeń ogólnych a pozyskiwanych znaczeń sytuacyjnych, jest zabiegiem poznawczo interesującym, choć przegląd stanowisk teoretycznych operujących pojęciem „znaczenia” przydatnego w wyjaśnianiu psychologicznym wymaga ścisłości postępowania, by nie mieszać ze sobą rozumienia pojęcia znaczenia jako treści i znaczenia jako wartości.

Szczególną uwagę poświęca Kandydat religijnemu systemowi znaczeń i jego roli w kształtowaniu dobrostanu psychicznego osób starszych, w tym chorych onkologicznie. Kandydat nie uległ pokusie uproszczonej relacji religijności seniorów a ich dobrostanu psychicznego, podzielił wiarę w istnienie zapośredniczenia tego dobrostanu przez inne zmienne psychologiczne. Kandydat zaliczył do nich wsparcie społeczne oraz poczucie własnej godności, co poddał badawczej weryfikacji. W sumie Kandydat dochodzi do wniosku, że religijny system znaczeń pozytywnie oddziałuje na mądrość, dzięki czemu możliwa jest ocena dostępności wsparcia w sytuacjach trudnych. Również, zgodnie ze stanowiskiem Kandydata, mądrość powiązana dodatnio z religijnym systemem znaczeń zmniejsza tendencję do ochraniających bliskich przed negatywnymi informacjami. Nowatorskim ujęciem cechują się inne badania Kandydata również analizujące związek mądrości a religijnym systemem znaczeń, tym razem z uwzględnieniem roli poczucia własnej godności w procesie adaptacji do starości. Pokłosiem tych zainteresowań stało się opracowanie wspólnie z prof. S. Steuden kwestionariusza do pomiaru własnej godności.

Podobną rolę przypisał Kandydat związkowi mądrości z poczuciem humoru u osób starszych i roli tego związku z procesami adaptacyjnymi. Kandydatowi bliskie jest

przekonanie, że charakterystyczny dla mądrości dystans do własnej osoby pozwala osobie starszej śmiać się z siebie, bez poczucia poniżania i uszczerbku wizerunku własnej osoby. Kandydat z powodzeniem poddał weryfikacji empirycznej relacje między gerotranscendencją a stylami humoru, co potwierdziło ważność u osób starszych badania funkcjonowania tych osób w obszarze związanym z generatywnością i mądrością.

Osobną grupę zainteresowań Kandydata stanowią cechy osobowości i ich rola w adaptacji do starości. Szczególną uwagę poświęcił poszukiwaniom mediatorów w relacjach zachodzących między cechami osobowości a satysfakcją z małżeństwa w drugiej połowie życia. Uwzględniając założenia teorii gerotranscendencji przyjął, że mechanizmem wyjaśniającym relacje między wymienionymi zmiennymi może być przebaczenie. Jego rola wynika z faktu, iż skoro cechą transcendencji jest redefinicja czasu, a w konsekwencji wracanie do lat wcześniejszych oraz tym sposobem tworzenie bilansu życia, to ta właśnie życiowa perspektywa umożliwia postawę przebaczenia doznanych krzywd.

Ta perspektywa teoretyczna umożliwiła Kandydatowi postawienie kolejnego pytania badawczego w nowym projekcie badawczym: czy przebaczenie pełni rolę mediatora w relacjach między pięcioma cechami osobowości a satysfakcją z małżeństwa osób w drugiej połowie życia. Badani pokazali, że dwa wymiary przebaczenia małżeńskiego (pozytywny – życzliwość, i negatywny – unikanie, zemsta) ujmowane łącznie mediuje związki pomiędzy neurotycznością, ekstrawersją, ugodowością i sumiennością a satysfakcją z małżeństwa u seniorów.

Kandydat, pozostając w nurcie tych badań dostrzegł również ważną rolę takiej cechy jak sumiennosc i jej rolę w wybaczeniu współmałżonkowi, co wyraźnie zwiększa satysfakcję z pozostawianiu w związku małżeńskim.

Przedstawione w cyklu tematycznym artykuły prezentujące efekty adaptacji psychologicznych narzędzi pomiaru nie wyczerpują wkładu naukowego Kandydata, na który trzeba spojrzeć całościowo, bowiem w zamieszczonych w cyklu artykułach Kandydat korzysta również z innych narzędzi, których był albo autorem albo współautorem, ale powstały one wcześniej i podlegały już ocenie. Z uwagi na pełność obrazu dokonań Kandydata warto wspomnieć, że chodzi o następujące narzędzia: *Kwestionariusz Poczucia Własnej Godności – KPWG-3*, *Trzywymiarowa Skala Mądrości 3D-WS*, *Skala Przebaczenia Małżeńskiego NOFS*, *Kwestionariusz Satysfakcji Małżeńskiej dla Osób Starszych MSQFOP*.

Kandydat zrezygnował z teorii Tornstama, wybierając do weryfikacji elementy wyraźnie psychologiczne, oddzielając je od wątków socjologicznych, z których badania nie zrezygnował. Kandydat podziela Tornstama kwalifikację gerotranscendencji jako etapu pozytywnego procesu rozwojowego i na tej drodze konstruuje swoje poszukiwania badawcze. Osobiście zgadzam się z Tornstamem co do transcendentnej redefinicji obrazu siebie (i wszechświata) na starość, choć nie jestem przekonany co do interpretacji zamiany egoizmu na altruizm w tym okresie życia jako efektu przemian transcendentnych, a raczej widziałbym zdecydowanie prozaiczny mechanizm podyktowanej lękiem biologicznym konieczności akceptacji środowiska, na które jest się skazanym (rosnąca niesamodzielność). Ostrożny byłbym też z przypisywaniem, zgodnie z teorią Tornstama, atrakcyjności faktom przebywania osób starych w samotności, we własnym wnętrzu, gdyż niestety to kurczące się możliwości życia społecznego i ograniczona komunikacja z innymi odsłaniają ukryty świat, w którym stary człowiek odnajduje narzędzia do aktywizacji, poprzez mowę wewnętrzną, sposobu na komunikacyjną weryfikację własnej społecznej egzystencji. W ten sposób realizowana w samotności mowa wewnętrzna chroni człowieka starego

przed bólem komunikacyjnego osamotnienia, co zmienia kolejność przyczynowo-skutkową faktów i ich doświadczania na starość. A więc nie radość zaspokajana samotnością, a komunikacja wewnętrzna w narzuconej przez sytuację samotności.

W konkluzji Recenzent stwierdza, że omówiony wyżej cykl prac opublikowanych jako podstawa postępowania habilitacyjnego i opatrzonych wspólnym tytułem, w powiązaniu z wcześniejszymi pracami stanowi znaczący wkład do naukowej wiedzy psychologicznej, w sposób istotny poszerza horyzonty dotyczące rodzaju czynników i mechanizmów pomyślnego starzenia się związanego z dojrzewaniem seniora ku gerotranscendencji. To rozszerzenie horyzontów, obejmujące różne aspekty, z oglądu różnych poziomów, w rozwinięciu przywoływanych teorii i stanowisk badawczych, ma charakter empiryczny, z rzetelnie dobieraną techniką badawczą i w ramach niekwestionowanych metodologii, co wyczerpuje całkowicie art. 219 ust. 1, pkt 2b obowiązującej Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*.

Ocena pozostałego dorobku naukowego: Dorobek publikacyjny Kandydata to łącznie 67 artykułów naukowych (od 2010 r.), w tym 10 artykułów składających się na cykl dzieła habilitacyjnego. 39 artykułów to dokonania po doktoracie, z czego 26 artykułów opublikowanych w recenzowanych monografiach a 31 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych. Kandydat pełnił funkcję współredaktora 4 recenzowanych monografii. To pozwoliło Kandydatowi uzyskać po 2019 roku 480 punktów. Punktacja ta dotyczy wyłącznie prac opublikowanych ale warto wspomnieć, że Kandydat oczekuje na publikację w zagranicznych czasopismach wykonanych 7 prac badawczych. Po doktoracie Kandydat licznie występował na konferencjach naukowych, w tym 47 razy. Tematyka wystąpień powiązana jest z tematyką cyklu „habilitacyjnego”. Podobnie bogaty dorobek, gdy chodzi o wystąpienia konferencyjne, posiada Kandydat do czasu obrony doktoratu – 45 razy. W dorobku konferencyjnym zauważyć należy 5 wystąpień na spotkaniach międzynarodowych, z czego 3 wystąpienia to Cogress of Cognitive Psychotherapy w Rumunii. Do czasu obrony pracy doktorskiej Kandydat uczestniczył 33 razy również w konferencjach międzynarodowych, które głównie odbywały się w Polsce, ale miały charakter międzynarodowy (2 razy w Republice Czeskiej).

W opiniowanym okresie Kandydat uczestniczył w pracach 2 zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursu: *Czynniki modyfikujące zachowanie świadków cyberprzemocy. Badania polsko-litewskie*. NCN, Diana 2., Nr 2020/38/L/HS6/00607, 2021-2024, członek Zespołu oraz *Evaluation of the psychometric characteristics of the Marital Offence-Specific Forgiveness Scale in different countries*. Uniwersytet w Bergamo, Uniwersytet w Mediolanie, Państwowy Uniwersytet na Florydzie, KUL w Lublinie., 2012-2013, członek Zespołu. Godna jest też podkreślenia współpraca Kandydata z innymi ośrodkami uniwersyteckimi w realizacji projektów naukowych. Wymienić można takie projekty badawcze, jak: *Przebaczenie, mądrość i humor a psychospołeczne funkcjonowanie osób w drugiej połowie życia. Perspektywa teorii gerotranscendencji Larsa Tornstama*. Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie. Realizacja od 2021; *Wybrane aspekty psychospołecznego funkcjonowania Polaków w czasie pandemii*. Katedra Pedagogiki Społecznej Wydziału Pedagogiki IMCS w Lublinie. Realizacja od 2021; *Duchowe i religijne aspekty funkcjonowania osób chorych onkologicznie*. Katedra Onkologii i Radioterapii Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Lublinie. Realizacja od 2021; *Postawy wobec własnej starości. Identyfikacja nowych wymiarów pozytywnego starzenia się*. Uniwersytet Łódzki, realizacja od 2022; *Psychosocial factors of the sense of self-dignity in older adults. International research*. Cesar Popular University, Kolumbia. Realizacja od 2020. Dodać należy, że Kandydat od roku 2012 realizował

ponadto 10 projektów badawczych finansowanych w ramach grantów własnych przez KUL w Lublinie, w których 4-krotnie pełnił rolę kierownika projektu. Projekty te dotyczyły jakości życia w zdrowiu i chorobie, podmiotowych korelatów mądrości i godności w normie i patologii, jakości relacji małżeńskich. Na koniec oceny dorobku Kandydata wymieniłem należy informacje naukometryczne: IF – 31,240; IF5 – 35,259; punkty MNiSW – 1931.

Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego oraz popularyzacyjnego: Kandydat jest członkiem Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego, Polskiego Towarzystwa Psychogeriatrycznego, Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego, Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Pastoralnej. Poza tym jest członkiem Redakcji *Family Forum* oraz Redakcji *Liturgia Sacra*. Kandydat 8 razy był członkiem Komitetów Naukowych i Organizacyjnych. Dr Paweł Brudek był recenzentem 16 prac na zamówienie 10 redakcji czasopism krajowych i międzynarodowych. Kandydat posiada również osiągnięcia na polu dydaktycznym. Jako promotor pomocniczy w przewodach doktorskich: 3 przewody w Uniwersytecie Opolskim są pozytywnie zakończone a 3 w KUL są w toku. Prowadzi również seminarium magisterskie, dotychczas zrecenzował 43 magistrów. Tematyka seminarium koncentruje się wokół zagadnień związanych z pozytywnym starzeniem się, psychopatologią wieku starczego, psychoonkologią, psychotanologią oraz wypaleniem zawodowym pracowników administracyjnych. Prowadzi również liczne wykłady dla studentów z takich np. przedmiotów jak psychologia kliniczna, rozwojowa, społeczna, psychologia i psychoterapia małżeństwa i rodziny, psychologia konfliktów rodzinnych. W roku 2021 odbył dwumiesięczny staż naukowy w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Opolskiego, gdzie prowadził następujące zajęcia: *Mental health and coping*, seminarium magisterskie i doktoranckie.

Konkluzja końcowa Recenzenta: przedstawiony do oceny dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny p. dr Pawła Brudka pozwala z pełnym przekonaniem zaopiniować go pozytywnie. Zwraca uwagę kreatywność Kandydata niezbędna w samodzielnym uprawianiu nauki, rzetelność warsztatowa, czystość metodologiczna. Kandydata cechuje ponadto wyjątkowa zdolność do korzystania z naukowych inspiracji płynących z różnych źródeł, np. stanowisk innych badaczy, metaforyki tytułów książek, motto konferencji, itp. Inspiracje te Kandydat potrafi przekuć w interesujące projekty, i choć pozornie zróżnicowane tematycznie, to w sumie zespolone mądrą prawdą o człowieku, wyrażoną w języku dojrzałego psychologa. Dobre piętno duchowego wymiaru człowieka odcisnęło się wyraźnie w poszukiwaniach badawczych dr. Pawła Brudka, stąd sięganie do wymiarów mądrości i godności osoby ludzkiej. Perspektywa schyłku życia w ujęciu procesu transcendencji, dzięki pogłębionym studiom Kandydata, potwierdza jej rozwojowy charakter, dodaje optymizmu i wydobywa potrzebę pielęgnowania poczucia sensu życia. Kandydat nie tylko przedstawił zmaterializowane dokonania badawcze ale również określił perspektywę dalszych badań. Ten zapał twórczy przedstawia na licznych konferencjach krajowych i międzynarodowych, dzieli się nim nie tylko ze studentami w czasie wykładów i seminariów, ale przenosi go do gabinetów terapeutycznych, uzasadniając jego aplikacyjny charakter. Z całym przekonaniem wnoszę do Wysokiej Rady Instytutu Psychologii Wydziału Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II o przyjęcie niniejszej recenzji i dopuszczenie p. dra Pawła Brudka do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego w procesie ubiegania się o stopień naukowy dr. habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie psychologia.

Dr hab. Hanna Przybyła-Basista (skrót recenzji)

Ocena osiągnięcia naukowego: osiągnięciem naukowym jest cykl 10 prac pod wspólnym tytułem „*Pomyślnie starzenie się: wymiary, czynniki, mechanizmy. Perspektywa teorii gerotranscendencji Larsa Tornstama*”. Na ten monotematyczny cykl składa się 10 publikacji w postaci artykułów w czasopismach z listy MEiN. W zbiorze 10 artykułów zaliczonych przez Kandydata do cyklu tematycznie powiązanych artykułów naukowych znajdują się 2 prace samodzielne, pozostałe 8 prac to artykuły współautorskie w czasopismach z listy MEiN. Warto zauważyć, że w 7 z 8 artykułów współautorskich z przedstawionego do oceny cyklu Kandydat jest pierwszym autorem, co jest dowodem Jego wiodącej roli w badaniach prowadzących do powstania tych publikacji oraz w ich przygotowaniu. Należy podkreślić, że cykl 10 prac przedstawionych do oceny jako podstawa do nadania stopnia dr. hab. pochodzi z lat 2019-2022. Są zatem wynikiem intensywnej działalności naukowej Kandydata w okresie ostatnich czterech lat przed złożeniem wniosku habilitacyjnego. Poziom czasopism, w których opublikowano artykuły cyklu jest wysoki, a publikowanie w prestiżowych czasopismach niewątpliwie zwiększa szanse autora na dostrzeżenie jego prac przez innych badaczy, czego wskaźnikiem może być liczba cytowań. Z tego punktu widzenia należy uznać dorobek publikacyjny Kandydata za wartościowy.

Cykl prac obejmujący 10 publikacji w czasopismach naukowych będący podstawą wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego oceniam wysoko z kilku powodów. *Po pierwsze*, jest istotnie monotematyczny, gdyż dotyczy konkretnego problemu, a mianowicie badania procesu adaptacji do starości w ujęciu teorii pozytywnego starzenia się autorstwa Larsa Tornstama określanej mianem teorii gerotranscendencji. W siedmiu artykułach wchodzących w skład cyklu habilitacyjnego Autor omawia wyniki badań empirycznych, dla których podłoże stanowiła teoria gerotranscendencji, a kolejne trzy artykuły dotyczą adaptacji do warunków polskich narzędzi pomiaru umożliwiających prowadzenie badań w zarysowanym obszarze.

Po drugie, cykl badań opisany w poszczególnych artykułach jest nie tylko oparty na koncepcji gerotranscendencji Tornstama, ale w sposób twórczy rozwija oryginalną koncepcję osadzając ją w kategoriach psychologicznych, co w rezultacie doprowadziło do zbudowania własnego modelu badawczego. I co ważne, model ten został poddany wielu analizom empirycznym w toku przeprowadzonych badań. Badania zostały starannie zaplanowane w celu podjęcia prób weryfikacji roli zasobów opartych na znaczeniu, zasobów psychicznych i wybranych cech osobowości jako istotnych czynników dla wyników procesu pomyślnego starzenia się. Wartościowe zarówno z poznawczego, jak i aplikacyjnego punktu widzenia jest czytelne zdefiniowanie wymiarów adaptacji do starości, a więc rozpatrywanie starości na poziomie egzystencjalno-duchowym z zaznaczeniem postawy wobec śmierci, a także na poziomie osobowościowym z uwzględnieniem poczucia własnej godności i umiejętności wykorzystania humoru, jak również funkcjonowanie na poziomie relacyjnym w otoczeniu innych osób (bliskich i dalszych). Ta wielowymiarowa perspektywa pojmowania procesów starzenia się jest głęboko humanistyczna, optymistyczna osadzona w paradygmacie psychologii pozytywnej, pozwalająca na lepsze rozumienie płaszczyzn, na których może przebiegać proces pomyślnego starzenia się. Taka perspektywa ułatwia poszukiwanie odpowiedzi na pytania, jak możemy pomagać starzejącym się ludziom i na jakich płaszczyznach ta pomoc jest potrzebna, a przede wszystkim do jakich zasobów osób starszych możemy docierać, by ułatwić pomyślnie starzenie się. Badanie procesów pozytywnego starzenia się to dostrzeganie zasobów człowieka w okresie późnej dorosłości umożliwiających przeżywanie starości jako doświadczenia wartościowego i pozytywnego. W tym ujęciu

analizowanie procesu starzenia się nie ogranicza się do poszukiwania zasobów w celu uniknięcia czy przeciwdziałania negatywnym aspektom starości (utracie zdrowia, kondycji, atrakcyjności, statusu społeczno-ekonomicznego, poczucia przydatności itp.), lecz analizuje się tu zasoby pomocne w kształtowaniu dobrostanu. Ten punkt widzenia prezentuje Kandydat w swoich dociekaniach naukowych. Postawienie pytania o to, czy człowiek starzejący się może być szczęśliwy i jakie czynniki mają na to wpływ jest wartościowe, zwłaszcza, że w piśmiennictwie dominują treści opisujące niepomyślny przebieg procesu starzenia się powiązany z różnego rodzaju trudnościami w funkcjonowaniu osób starzejących się. Wiele wątków podjętych przez Kandydata stanowi nowe ujęcia na bazie dotychczasowych modeli teoretycznych. W szczególności na uwagę zasługuje własna, twórcza interpretacja modelu Tornstama i osadzenie jej w kategoriach psychologicznych oraz skoncentrowanie się na badaniach mechanizmów pozytywnego starzenia. Problemy te są niezwykle ważne ze społecznego punktu widzenia zważywszy zmiany demograficzne wskazujące na starzenie się społeczeństwa.

Po trzecie, program badań został zaprojektowany w sposób kompleksowy, ukierunkowany z na identyfikację psychologicznych wskaźników adaptacji do starości (takich jak: postawa wobec śmierci, poczucie własnej godności, humor, wsparcie społeczne, jakość relacji partnerskich) w ramach zdefiniowanych trzech wymiarów gerotranscendencji. Ważne było też poznanie znaczenia wybranych czynników składających się na istotne zasoby jednostki (zasoby osobiste, zasoby psychiczne i wybrane cechy osobowości), jak również wyjaśnienie mechanizmów pozytywnego starzenia się. Program badawczy był ciekawy, inspirujący do dalszych dociekań naukowych. Wiele hipotez dotyczących zakładanych zależności pomiędzy zmiennymi opisanymi w modelu badawczym zostało potwierdzonych, a wyniki udokumentowano w poszczególnych artykułach. I choć wyniki każdego badania, opisanego w cyklu artykułów można uznać za interesujące, to w mojej opinii na szczególną uwagę zasługują badania nad znaczeniem mądrości, generatywności oraz przebaczenia w procesie pozytywnego przystosowywania się do starości. Zaprezentowany w artykułach materiał badawczy wyraźnie wskazuje, że mądrość pełni rolę mechanizmu wyjaśniającego różne zależności zachodzące pomiędzy religijnością a wsparciem społecznym, jak również między religijnym systemem znaczeń a poczuciem własnej godności oraz między osobistym profilem sensu życia a postawami wobec śmierci. W innych z kolei badaniach Kandydat dowodzi roli przebaczenia jako mediatora całkowitego dla zależności pomiędzy ugodowością jako cechą osobowości a satysfakcją małżeńską stanowiącą wskaźnik pozytywnego starzenia się. Warto też podkreślić, że wszystkie wyniki wyjaśniające predykcyjną rolę zmiennych opisanych jako zasoby jednostki czy wskazujących na efekty mediacyjne, są bardzo starannie omówione, zinterpretowane a dobrze ustrukturalizowana dyskusja wyników uwzględnia również aplikacyjne znaczenie rezultatów badań. Uzyskane przez Kandydata wyniki niewątpliwie poszerzają dotychczasowe ustalenia badaczy nad czynnikami wspierającymi pomyślne funkcjonowanie człowieka w okresie później dorosłości. Moja ocena wkładu Kandydata do rozwoju badań nad procesem adaptacji do starości jest wysoka.

Po czwarte, w zgłoszonym do oceny cyklu artykułów znajdują się trzy w całości poświęcone charakterystyce właściwości psychometrycznych narzędzi pomiaru adaptowanych do warunków polskich, które były kluczowe dla realizacji zamysłu badawczego w ramach projektu habilitacyjnego. Chodzi tu o następujące narzędzia psychologicznego pomiaru: Kwestionariusz Postawy Wobec Śmierci (DAP-R – opisany w artykule 9), Skalę Gerotranscendencji Typu 2 (GST2 – opisaną w artykule

6) oraz Samoopisową Skalę Mądrości (SAWS - opisaną w artykule 3). Wszystkie te artykuły zawierają staranne opisy procedury badawczej, zgodne z wymaganiami analizy statystyczne, potwierdzenie dobrych właściwości psychometrycznych kwestionariuszy, które mogą być z powodzeniem używane w badaniach polskich. Podjęcie przez Kandydata trudu adaptacji narzędzi pomiaru do warunków polskich zasługuje na słowa uznania. Dowodzi dbałości o rzetelny pomiar określonej zmiennej i dostrzeganie potrzeby rozbudowania własnego warsztatu badawczego o prace przygotowawcze (pilotażowe) poprzedzające prowadzenie badań właściwych z wykorzystaniem zaadaptowanych kwestionariuszy (na marginesie warto przypomnieć, że prace nad adaptacją narzędzi pomiaru zwykle wydłużają czas przystąpienia do badań właściwych). Efekty prac nad adaptacją nowych narzędzi pomiaru stanowią trwały wkład Kandydata do rozwoju dyscypliny, z którego mogą korzystać inni badacze. To ważny i ceniony przez środowisko naukowe rodzaj dorobku badawczego umożliwiający poszerzenie pola badań w oparciu o nowe zmienne, które zyskały narzędzia pomiaru.

Po piąte, Autoreferat został bardzo starannie przygotowany, zawiera dobre uporządkowanie omawianych treści co ułatwia percepcję recenzowanego materiału. Na wspomniane uporządkowanie składa się wprowadzenie koncepcyjne do badań referowanych w danym artykule, krótkie podsumowanie wyników i ich interpretacja oraz informacja o tym co dane wyniki wnoszą do literatury psychologicznej i jakie wskazówki wynikają z nich dla praktyki psychologicznej. Na zakończenie zarysowano skonkretyzowane dalsze plany badawcze. Ten przejrzysty schemat referowania własnych prac wart jest docenienia.

Kończąc tę część recenzji poświęconą ocenie dorobku na podstawie cyklu artykułów przedstawionych jako osiągnięcie habilitacyjne chciałabym wspomnieć o pewnych ograniczeniach, które zostały pominięte przez Kandydata w dyskusji nad uzyskanymi wynikami. Otóż, wydaje się, że próbki osób badanych były dość zróżnicowane pod względem wieku – rozpiętość wieku była duża i wynosiła od 50 lat do 85 lat w poszczególnych badaniach. Warto byłoby w przyszłości bardziej zawęzić kryterium wiekowe doboru uczestników do badań. Przede wszystkim warto porównać, czy procesy pomyślnego starzenia się przebiegają podobnie w grupie młodszych starszych (wczesnej starości – 60 - 74 lata) w porównaniu ze znacznie starszymi seniorami (tzw. starością zaawansowaną 75 – 89 lat). Ponadto, w ograniczeniach wniosku na podstawie przeprowadzonych badań własnych nie została poruszona kwestia kontekstu życiowego osób starzejących się, która może modyfikować procesy pomyślnego starzenia się. Mam tu na myśli na przykład porównania pomiędzy seniorami, którzy doświadczyli różnych strat (śmierci czy poważnej choroby współmałżonka, członków rodziny, trwałej utraty zdrowia) i tych, którzy nie mają tak bolesnych doświadczeń, czy też porównanie osób, które mogą samodzielnie funkcjonować i tych, które nie są samodzielne wskutek trudności w poruszaniu się, swobodnym przemieszczaniu się, itp. Dostrzegam też pewną trudność w uniwersalności prezentowanego modelu predyktorów pomyślnego starzenia się w odniesieniu do wymiaru relacyjnego adaptacji do starości, gdyż w jego skład wchodzi wskaźnik jakim jest satysfakcja ze związku. Przyjęcie takiego wskaźnika pomyślnego starzenia się wyklucza prowadzenie porównań międzygrupowych pomiędzy osobami pozostającymi w związkach małżeńskich oraz osobami samotnymi. Ponadto, umieszczenie wsparcia społecznego jako wskaźnika adaptacji też wydaje się dyskusyjne. I choć można by zgodzić się z Autorem, że umiejętność przyjmowania wsparcia czy też czerpania zadowolenia z kontaktów z ludźmi może świadczyć o pozytywnym procesie starzenia się, to jednak fakt obiektywnego posiadania w swoim

otoczeniu ludzi jest warunkiem czerpania zadowolenia. Wśród predyktorów pomyślnego starzenia się brakuje wyszczególnienia zasobów relacyjnych takich jak otoczenie społeczne, posiadanie w otoczeniu grona ludzi bliższych i dalszych tworzących sieć wsparcia. I na koniec jeszcze jedna uwaga odnosząca do uniwersalności zaprezentowanego modelu badań nad wyznacznikami procesu pomyślnego starzenia się. Mianowicie, chodzi o możliwości prowadzenia analiz porównawczych pomiędzy osobami religijnymi i niereligijnymi, o czym wspomina też Kandydat w jednej z dyskusji wyników postulując włączenie do badań porównawczych osoby niereligijnej. Powyższe uwagi krytyczne mają charakter dyskusyjny i nie umniejszają osiągnięć Kandydata. Są raczej głosem w dyskusji nad rozwinięciem badań w przyszłości.

Podsumowując Recenzentka stwierdza, że cykl 10 powiązanych tematycznie artykułów przedstawiony przez Kandydata jako osiągnięcie habilitacyjne stanowi wartościowy wkład w rozwój badań psychologicznych dotyczących procesu adaptacji do starości. Na podkreślenie zasługuje spójność tematyki cyklu, jednoznacznie wskazana oś teoretyczna badań własnych (koncepcja gerotranscendencji Tornstama twórczo zinterpretowana w kategoriach psychologicznych), dbałość Kandydata o wyjaśnienie znaczenia predykcyjnego bądź mediacyjnego poszczególnych zmiennych ujętych w modelu pomyślnego starzenia się i co najważniejsze - dojrzałość i refleksyjność rozważań. W mojej opinii cykl publikacji jako osiągnięcie wnosi znaczący wkład do rozwoju psychologii.

Ocena pozostałego dorobku naukowego: całkowity dotychczasowy dorobek publikacyjny Kandydata jest bogaty – obejmuje łącznie 67 pozycji, które ukazały się drukiem od 2010 roku do dnia złożenia wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Przede wszystkim jednak znaczący jest tu dorobek publikacyjny po uzyskaniu w 2016 roku stopnia doktora, który należy ocenić bardzo pozytywnie, gdyż obejmuje łącznie 49 pozycji, w tym 38 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych oraz 11 rozdziałów w recenzowanych monografiach naukowych. Należy dodać, że Kandydat pełnił również rolę redaktora 2 recenzowanych monografii. [...] Co interesujące, znakomita większość dorobku zgromadzonego po uzyskaniu stopnia doktora jest tematycznie powiązana z problematyką starości, którą Kandydat określa jako kluczowy obszar dociekań badawczych. Fakt ten należy docenić, gdyż świadczy o planowym i konsekwentnym rozwijaniu własnego warsztatu badawczego, pogłębianiu refleksji teoretycznej, adaptowaniu kolejnych nowych narzędzi pomiaru zmiennych, które zostały wykorzystane w projekcie habilitacyjnym, budowaniu bardziej złożonych modeli analizy danych, prowadzeniu dojrzszej dyskusji uzyskiwanych wyników i wreszcie publikowaniu w indeksowanych czasopismach. Podsumowując, dorobek publikacyjny po uzyskaniu stopnia doktora przez Kandydata może zostać pozytywnie oceniony zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym.

Sumaryczny wskaźnik IF czasopism, w których ukazały się publikacje Kandydata po uzyskaniu stopnia doktora wynosi 31,240, a suma punktów wg punktacji Ministerstwa – 1931, w tym 1080 to liczba punktów za artykuły wchodzące w skład dzieła habilitacyjnego. Liczba cytowań publikacji Kandydata wg bazy *Scopus* w chwili składania wniosku o przeprowadzenie postępowania wynosiła 65 (43 bez autocytowań), a wskaźnik Hirscha 4. Podane przez Kandydata wartości liczby cytowań i wskaźnika Hirscha można uznać za zadowalające przy ubieganiu się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia.

Aktywność konferencyjna ks. dr. P. Brudka jest imponująca. Po obronie rozprawy doktorskiej w 2016 roku wygłosił referaty na 47 konferencjach naukowych stając się rozpoznawalnym badaczem na ogólnopolskim forum. Uczestniczył również

w konferencjach międzynarodowych zorganizowanych w Polsce wygłaszając 2 referaty oraz w konferencji zagranicznej (przedstawiając tam łącznie 3 postery).

Habilitant nie kierował żadnym projektem ze środków NCN, NCBiR, czy w programach UE, ale jest wykonawcą w projekcie badawczym Narodowego Centrum Nauki (DIANA 2). Kandydat chętnie nawiązuje współpracę z badaczami z innych ośrodków naukowych. I tak, w dokumentacji wniosku wykazał współpracę z 4 ośrodkami naukowymi w kraju (Akademią Ekonomiczno-Humanistyczną w Warszawie, Katedrą Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, Katedrą Onkologii i Radioterapii Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, Zakładem Psychologii Zdrowia Uniwersytetu Łódzkiego) oraz 2 ośrodkami za granicą (Cesar Popular University w Kolumbii, Langara College w Vancouver w Kanadzie). Efektem tej współpracy są wspólne badania naukowe oraz publikacje, które zostały już przygotowane lub są w trakcie przygotowania do druku, a także wystąpienia konferencyjne. Kandydat odbył też krótki staż naukowy w 2017 roku (tygodniowy) w Akademii Prawa Kanonicznego (*Akademie Kanonického Práva*) w Brnie w Republice Czeskiej oraz w 2021 roku dwumiesięczny staż naukowy w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Opolskiego (wspólne badania i 6 publikacji).

Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego oraz popularyzacyjnego: ks. dr Paweł Jan Brudek sprawował opiekę naukową jako promotor pomocniczy łącznie w 6 przewodach doktorskich (w 3 przewodach zakończonych obroną pracy – Uniwersytet Opolski oraz 3 postępowaniach aktualnie realizowanych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim). Ponadto, był recenzentem 43 prac magisterskich w Instytucie Psychologii KUL, a od 2021 roku prowadzi samodzielnie seminarium magisterskie w KUL sprawując opiekę nad 17 studentami. Z wykazu zajęć dydaktycznych prowadzonych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim należy wnosić, że Kandydat dysponuje dużym doświadczeniem dydaktycznym, zarówno jeśli chodzi o zróżnicowaną tematykę zajęć, jak i formy zajęć (wykłady, konwersatoria, ćwiczenia, seminaria, laboratoria).

Na działalność organizacyjną Kandydata po obronie doktoratu składa się także udział w komitetach organizacyjnych dwóch konferencji krajowych o zasięgu ogólnopolskim. W tym okresie Kandydat nie był członkiem komitetów konferencji międzynarodowych, jak również członkiem komitetów redakcyjnych czasopism międzynarodowych. O ile ocena działalności Kandydata w zakresie organizacji konferencji po obronie doktoratu wypada dość skromnie, to należy docenić dużą aktywność Kandydata w obszarze popularyzacji nauki (publikacje książkowe, organizacja warsztatów, szkoleń psychoedukacyjnych dla osób starszych uczestniczących w działaniach Klubu Seniora w Lublinie). Wysoko oceniam działalność recenzyjną Kandydata dla czasopism międzynarodowych (łącznie 16 recenzji) - powoływanie na recenzenta przez komitety redakcyjne (i inne gremia) jest obiektywnym wskaźnikiem uznania kompetencji przez środowisko naukowe. Podsumowując działalność naukową Kandydata stwierdzam, że jest ona na dobrym poziomie merytorycznym, czego dowodem są liczne publikacje, a niektóre z nich ukazały się w wiodących czasopismach międzynarodowych. Wysoko oceniam działalność naukową w zakresie opieki nad doktoratami, a także działalność dydaktyczną Kandydata oraz Jego współpracę naukową z uczelniami polskimi i ośrodkami zagranicznymi. Brak długoterminowych zagranicznych staży podoktorskich jest pewnym mankamentem tego wniosku, ale duży dorobek publikacyjny (poza cyklem 10 prac składających się na osiągnięcie habilitacyjne), duża aktywność naukowa, współpraca badawcza ma znaczenie zasadnicze i uzasadnia moją pozytywną ocenę dorobku Kandydata.

Konkluzja końcowa Recenzentki: Osiągnięcia naukowe ks. dr. Pawła Jana Brudka przedstawione do oceny w postępowaniu habilitacyjnym spełniają wymagania Ustawowe. Biorąc pod uwagę dorobek uzyskany po otrzymaniu stopnia naukowego doktora oraz moją wysoką ocenę cyklu artykułów przedstawionych jako osiągnięcie naukowe i aktywność naukową, wystąpienie o nadanie stopnia doktora habilitowanego ks. dr. Pawłowi Brudkowi w dyscyplinie psychologia uważam za w pełni uzasadnione.

Opinie członków komisji habilitacyjnej innych niż recenzenci

Dr hab. Elżbieta Rydz

Podkreśliła zasadność formy prezentacji głównego osiągnięcia naukowego w postaci cyklu artykułów, co dało możliwość krytycznego korzystania z teorii gerotranscendencji oraz konsekwentnego wprowadzania nowych zmiennych wyjaśniających pomyślnie starzenie się. Dzięki takiemu podejściu Habilitant uszczegółowił i twórczo zmodyfikował oryginalny model gerotranscendencji Tornstama, a dodatkowo stworzył ten model na kolejne wzbogacanie. Podkreśliła także wagę podjętej problematyki – analizy uwarunkowań adaptacji do ostatniego okresu rozwojowego w życiu człowieka, a mianowicie starości, szczególnie istotnej w kontekście obecnych przemian socjokulturowych. Zwróciła też uwagę na znaczący wkład Habilitanta w zakresie tworzenia i adaptacji metod służących do badania osób starszych. Pozytywnie oceniła pozostałą aktywność naukową Habilitanta oraz jego dużą rozpoznawalność w środowisku naukowym. Dorobek towarzyszący, choć również spójny, zawiera także tematykę związaną nie tylko ze starością, ale z innymi zjawiskami, jak np. religijnością. Wskazała też na duże zaangażowanie Habilitanta w prace w Instytucie – w różnych komisjach i komitetach. W podsumowaniu stwierdziła, że dorobek w wysokim stopniu spełnia wymogi habilitacyjne stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego.

Dr hab. Tomasz Jankowski

Zwrócił przede wszystkim uwagę na spójność badań Habilitanta, które tworzą sensowną całość. Nie są to badania o charakterze przyczynkarskim, ale rezultat bardzo konsekwentnej pracy, która zarazem jest otwarta na dalszy rozwój. Wskazał też na silne oparcie na teorii Tornstama z jednej strony, jak też krytyczne podejście Habilitanta do tej teorii, co może być dobrym punktem wyjścia do zbudowania własnego modelu pomyślnego starzenia się. Docenił także zrealizowanie badań w dość trudno dostępnej grupie osób starszych, przy znaczących wielkościach próby dla większości z badań. Bardzo dobra była również prezentacja własnego dorobku przez Habilitanta, przedstawiona zarówno w nadesłanym autoreferacie, jak i podczas kolokwium habilitacyjnego. Zwrócił również uwagę na możliwość zastosowania w przyszłych badaniach podejścia eksperymentalnego opartego na analizach środowiskowych w grupie osób starszych. Odnosząc się do aktywności w Instytucie Psychologii KUL dodał, że Habilitant jest zaangażowany w pracę w różnych komisjach, zachowując się przy tym koleżeńsko i nie koncentrując się wyłącznie na własnej aktywności naukowej. W konkluzji wnioskował o przyjęcie wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego ks. dr. Pawłowi Brudkowi.

Prof. dr hab. Bogdan Zawadzki

Zaznaczył, że podziela bardzo pozytywne opinie o dorobku Habilitanta – podjęte problemy badawcze są ważne z teoretycznego i społecznego punktu widzenia, zaś osiągnięcia naukowe zarówno w sensie ilościowym, jak i jakościowym są bardzo znaczące. Bez wątpliwości dorobek ten spełnia kryteria awansowe określone w Ustawie: główne osiągnięcie naukowe stanowi znaczny wkład do psychologii oraz Kandydat wykazał się istotną aktywnością naukową, uzyskaną w kilku ośrodkach naukowych (odbyte staże naukowe, szeroka współpraca badawcza z ośrodkami

krajowymi i zagranicznymi, zatrudnienie w innych uczelniach), która została udokumentowana poprzez udział w projektach badawczych oraz liczne publikacje.

Przebieg dyskusji oraz oceny osiągnięcia i dorobku naukowego Habilitanta

W dyskusji opinie wszystkich członków komisji habilitacyjnej dotyczące osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej Kandydata były jednoznacznie pozytywne. Komisja jednomyślnie oceniła je bardzo wysoko (jako znacznie przekraczające wymagania stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego), co znalazło swoje odzwierciedlenie w głosowaniu uchwały habilitacyjnej.

Uchwała komisji

Biorąc pod uwagę sporządzone w postępowaniu recenzje oraz opinie i stanowiska członków komisji, uwzględniając ocenę osiągnięcia naukowego Kandydata oraz aktywność naukową, komisja habilitacyjna na posiedzeniu przeprowadzonym zdalnie w głosowaniu jawnym, w obecności wszystkich siedmiu członków podjęła uchwałę zawierającą pozytywną opinię w sprawie nadania ks. dr. Pawłowi Brudkowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia. Uzyskano następujące wyniki głosowania: głosowało: 7, głosów za: 7, głosów przeciwnych: 0, głosów wstrzymujących się: 0.

Przewodniczący/a Komisji habilitacyjnej

Lublin, 3 kwietnia 2023r.

Prof. dr hab. Bogdan Zawadzki

.....

Treść uchwały została zaaprobowana przez wszystkich członków komisji habilitacyjnej